

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 5
ul. Otwocka 3

METODY I TECHNIKI PRACY Z DZIECKIEM Z WYSOKOFUNKCJONUJĄCYM AUTYZMEM I ZESPOŁEM ASPERGERA W GRUPIE

JACY SĄ UCZNIOWIE Z AUTYZMEM?

Wykazują nieprawidłowości w zakresie:

- **Relacji społecznych**
- **Komunikowania się**
- **Zachowań**

KOMUNIKACJA:

•Trudności z:

-rozumieniem przekazów innych

-ekspresją siebie (przekazywaniem komunikatów, zadawaniem pytań)

-prowadzeniem dialogu

RELACJE SPOŁECZNE:

- Niedostateczne wykorzystanie kontaktu wzrokowego, wyrazu twarzy, postawy ciała i gestów
- Ograniczenia w zakresie inicjowania i podtrzymywania relacji społecznych;
- Niedostateczny rozwój związków rówieśniczych obejmujący wzajemnie podzielane zainteresowania, czynności i emocje;
- Brak odwzajemnienia emocjonalnego i dostosowania swoich zachowań do kontekstu społecznego

ODBIÓR I PRZETWARZANIE INFORMACJI

- **Zaburzenia sensoryczne**
- Dominacja **myślenia obrazowego** nad werbalnym
- Tendencja do **myślenia asocjacyjnego**
- **Dobra pamięć mechaniczna** (dotycząca faktów)
- **Słaby poziom myślenia abstrakcyjnego** (rozwijania pojęć, wnioskowania, wydawania osądów) oraz rozumienia sytuacji społecznych.
- **Sztywność poznawcza**, z myśleniem mało podatnym na perswazję, słabe rozumienie czytanego tekstu oraz zaburzenia tzw. pamięci operacyjnej czyli roboczej pamięci krótkotrwałej.

OSŁABIENIE CENTRALNEJ KOHERENCJI

- Skupianie się na detalach;
- Osłabiona umiejętność scalania części składających się na całość i nadawania im znaczenia;
- Trudności z generalizacją-transferem umiejętności i wiedzy.

ZABURZENIA W ZAKRESIE TEORII UMYŚŁU

Utrudnione wnioskowanie o:

- Stanach umysłu innych osób;
- Stanie własnego umysłu

Problemy związane ze sprawnością ruchową:

- Zaburzenia równowagi;
- Sztywny sposób poruszania się;
- Zaburzenia rytmu i naśladowania ruchów podczas zabawy;
- Obniżona sprawność manualna.

Jakie strategie można zastosować w grupie?

I. Stałość i przewidywalność

- sporządzenie planów dnia w szkole, planu konkretnej lekcji czy zajęć na poziomie zrozumiałym dla dziecka,

* **organizator wizualny**

- wykorzystywanie serii obrazków, pokazujących sekwencję zdarzeń lub zadań do wykonania (plan dnia, lub plan zajęć na jednej lekcji, plan indywidualnych aktywności dziecka)

- organizator klasowy/osobisty?

- stosując wizualny organizator upewnij się, że dziecko rozumie związek między obrazkiem i danym działaniem, wprowadzaj obrazki stopniowo po jednym na raz wyciągając je na początku danej aktywności i odkładając je na zakończenie w określone miejsce

- **Należy mieć wiele różnych pomocy obrazujących to co mówimy**
 - stworzenie obrazków symbolizujących zadania lub wydarzenia (lepiej zdjęcia niż obrazki- w zależności od poziomu funkcjonowania, pod obrazkiem/zdjęciem powinien znajdować się napis)
- **Uprowadzanie o zmianach**, np. o zastępstwie, skróceniu lekcji, czy wizytacji,
(PIKTOGRAM- ZMIANA)
- **Określanie czasu trwania aktywności**, np. poprzez określenie ilości zadań, czy poprzez sygnał dźwiękowy
- **Przygotowanie dodatkowych zadań lub innego zajęcia** w sytuacji, gdy autystyczny uczeń skończy pracę wcześniej niż jego koledzy z klasy;

II. Organizacja przestrzeni

- **Pomoc w orientacji w przestrzeni szkolnej:** np.: oznaczenia pomieszczeń w sposób zrozumiały dla ucznia, sporządzenie planu szkoły, stosuj kolory, jeżeli to możliwe bardzo wyraźne wizualne symbole, w celu wskazania różnych miejsc w klasie i różnych czynności, np. niebieska półka-matematyczne pomoce
- **Podział przestrzeni** na: przeznaczoną do niezorganizowanych zajęć (czas zabawy) i zorganizowanych zajęć oraz miejsca odpoczynku
 - kolorowa taśma klejąca, nalepiona na podłogę może pomóc w oznaczeniu miejsca krzeseł, stołów i innych pomocy
 - szafki z etykietami objaśniającymi, jakie materiały się w nich znajdują (w przedszkolu każda półka powinna być oznaczona etykietami- zdjęciami przedmiotów, które znajdują się w danym miejscu)

- Kolorowa taśma, przyklepiona do blatu stołu w celu zaznaczenia miejsca, w którym należy położyć kartkę papieru;
- Obrazki przedstawiające przedmioty, które będą potrzebne do wykonania zadania: nożyczki, ołówek, papier
- Kartka z napisem „Gotowe”, której uczeń może użyć, aby pokazać, że wykonał już powierzone mu zadanie.
- Kartka z napisem „Potrzebuję pomocy”
- Z uwagi na nadwrażliwość zmysłową dziecko powinno siedzieć w klasie/sali możliwie najdalej od bodźców rozpraszających, powinno siedzieć z przodu, z dala od okna, urządzeń elektronicznych
- Jeżeli dziecko tego potrzebuje może siedzieć twarzą do ściany lub do okna, ustaw stolik tak aby mogło się odseparować

- Wspieranie poleceń ustnych przedstawieniem ich w sposób **wizualny/wzrokowy**, zależnie od poziomu rozumienia ucznia np. poprzez zapisanie polecenia na kartce, pokazanie piktogramu, czy zdjęcia;
- Przygotowywanie zdjęć, diagramów, wykresów, tabel, doświadczeń, które by jak najpełniej ilustrowały i porządkowały informacje zawarte w tekście podręcznikowym,
- Graficznie przedstawiane zasad **co wolno/czego nie wolno**

Przykłady języka wizualnego:

- Przedmioty
- Rysunki
- Fotografie
- Piktogramy
- Obrazki słowne
- Dziennik
- kalendarz

Kontrolowany sposób mówienia

- Zwracanie uwagi, czy polecenie kierowane do całej klasy zostało odebrane przez ucznia z autyzmem i jeśli to potrzebne skierowanie go również indywidualnie do niego,
- Przekazywanie najistotniejszych informacji – „nie zalewać potokiem słów”,
- Robienie przerw między zdaniem, tak by dziecko miało czas na przetworzenie informacji; po zadaniu pytania, polecenia danie czasu dziecku na zareagowanie,
- Unikanie sarkazmu i aluzji, wyjaśnianie metafor,
- Formułowanie poleceń wprost (unikanie pytania dziecko o zgodę, gdy tak naprawdę musi wykonać zadanie, czy polecenie),
- Zadawanie pytań „zamkniętych” i z podanymi możliwościami do wyboru np.: zamiast: „Co chcesz teraz robić?” to: „Chcesz teraz czytać, czy pisać?”

- Mów powoli, używaj tylko niezbędnych słów.
- Zsynchronizuj swój język z działaniem.
- Naucz zwracać się do innych ludzi.
- Nie zmuszaj do nawiązania kontaktu wzrokowego
- Poproś o zapisanie pytania.
- Uważaj na głośność mówienia, zwłaszcza przy dzieciach z nadwrażliwością słuchową;
- Pamiętaj, że w związku z trudnościami w prawidłowym odczytaniu przez ucznia sygnałów pozawerbalnych, każdy wyraz twarzy i gest powinien być poparty informacją słowną

Wspieranie w samodzielnej pracy

- Przedstawienie zadania w sposób jak najbardziej jasny dla dziecka, podzielenie go na mniejsze etapy,
- Czasem zmniejszenie trudności zadania lub jego skrócenie,
- Można również przedstawić dziecku lub zrobić razem z nim plan wykonania zadania,
- Należy jasno określić, kiedy jest koniec zadania.

Wykorzystaj specjalne zainteresowania dziecka

- Nagradzając poświęć trochę czasu pytając o jego specjalne zainteresowania (timer na czas nauki materiału z programu, po tym czasie dziecko może przez 2 minuty może opowiadać nam o swoich zainteresowaniach);
- Wykorzystaj jego specjalne zainteresowania, by podnieść jego status w grupie;
- Pozwolenie uczniowi na stosowanie własnych metod do rozwiązywania zadań (poproszenie go o ich pokazanie lub wytłumaczenie).

Radzenie sobie z impulsywnością ucznia:

- **Używaj czasomierzy-** dziecko z autyzmem ma słabe wyczucie czasu, wykorzystaj timer, zanim nastawisz go uprzedź dziecko o zadaniu, które ma wykonać, ile ma na nie czasu
- **Mówiąca pałeczka-** osoba, która ją trzyma może mówić (technika ucząca czekania na swoją kolej)
- Gdy dziecko jest bardzo aktywne na lekcji, a jednocześnie impulsywne, wzywaj je jako drugie lub trzecie do odpowiedzi;
- Przypominaj obowiązujące zasady, np. „Na lekcji mówimy, gdy jesteśmy poproszeni przez nauczyciela”, „Kiedy mówi nauczyciel, uważnie słuchamy”.

Gdy uczeń ma trudności w czytaniu ze zrozumieniem:

- Zastosuj metodę posługiwania się ilustrowanym tekstem;
- Pamiętaj, że dla dziecka z zespołem Aspergera książki o tematyce popularno-naukowej mogą być bardziej zrozumiałe niż opowiadania
- Nie zakładaj, że uczeń zrozumiał to, co przeczytał;
- Sprawdzaj stopień zrozumienia tekstu, zadawaj dodatkowe pytania;
- W pracy nad zrozumieniem tekstu pomocne dla ucznia mogą być cząstkowe pytania: „Co się wydarzyło? Kiedy? Gdzie? Komu? Jakie było zakończenie zdarzenia? Dlaczego? Co przeżywał bohater?”

WRAŻLIWOŚĆ SENSORYCZNA

- **słuch**- pozwól dziecku na korzystanie ze stoperów, słuchawek budowlanych (wyciszających bodźce słuchowe);
- **wzrok** – dziecko może nosić okulary przeciwsłoneczne, niech siedzi z daleka od światła słonecznego; unikaj oświetlenia klasy lampami jarzeniowymi
- **dotyk** – ubranie łatwe do założenia, uważaj na szczególnie wrażliwe części ciała dziecka (zwiększony próg bólu może prowadzić do braku współpracy)
- **zapach** (unikaj mocnych perfum, zadbaj o świeże powietrze w klasie, pozwól dziecku na posiadanie kawałka materiału nasączonego ulubionym zapachem)

Metoda koszykowa

1. Przygotowujemy zadania dla konkretnego dziecka.
2. Ustalamy ilość zadań i odpowiadającą ilość koszyków (w zależności od możliwości dziecka).
3. Do każdego koszyczka wkładamy jedno zadanie, ważne żeby koszyki stały obok siebie, a dziecko sięgało po koszyk stojący zawsze z lewej strony.
4. Po skończeniu danego zadania dziecko wkłada je z powrotem do koszyka i odnosi na półkę (koszyki z zadaniami na lewej półce- z wykonanymi na prawej).
5. Tak jak powyżej dziecko robi z następnym koszykiem.

Gospodarka Żetonowa

- Planując pracę z tą metoda należy ściśle współpracować z rodzicami.
- Jest to metoda za pomocą, której można modyfikować zachowania dziecka.
- Na początek należy wybrać 2 maksymalnie 3 zachowania, nad którymi będziemy pracować. Jeżeli zadania są bardzo trudne dla dziecka, pracujemy tylko nad jednym (Średnio trudnym na początek).
- Zasady powinny być skonstruowane **pozytywnie**- tak, by wskazać co dziecko ma robić, np.: „siedzę na krześle, jestem cicho, śmieci wrzucam do kosza, siedzę na krześle przy swojej ławce”.
- Zasady powinny być krótkie, w przypadku dzieci wprowadzamy obrazki.

Gospodarka Żetonowa

- Nie należy odbierać punktów- **brak punktów karnych.**
- Wprowadzając gospodarkę żetonową początkowo nagradzamy jak najczęściej, później stopniowo wydłużamy czas otrzymania punktu

Przykład: dziecko siedzi przez minutę cicho i dostaje punkt- 10 punktów, może wyjść na przerwę do sali komputerowej na 5 min.

- Następnym krokiem jest wydłużanie czasu nagradzania- np. dziecko dostaje punkt za 2 minuty ciszy, itd.
- **Ważne żeby nagroda była motywująca dla dziecka, a nie dla nauczyciela.**

Wsparcie w sferze kontaktów i umiejętności społecznych

- Do wyzwań przed którymi stają nauczyciele, którzy pod swoją opieką mają dziecko z autyzmem należy nie tylko wsparcie go w procesie dydaktycznym i dostosowanie metod nauczania do jego potrzeb ale również **zadbanie o jego integrację społeczną, przeciwdziałanie wtórnym zaburzeniom emocjonalnym** poprzez ochronę dziecka przed odrzuceniem i przemocą ze strony rówieśników.
- W kontakcie z uczniem autystycznym ważne znaczenie ma **wspierająca, życzliwa, kreatywna i jednocześnie konsekwentna i przewidywalna** postawa nauczycieli.

Hans Asperger w 1944 roku, podkreślając wagę postawy nauczyciela w opiece nad dzieckiem mówił:

„Te dzieci (z Zespołem Aspergera) często wykazują zadziwiającą wrażliwość na osobowość nauczyciela. Mogą być nauczane, ale jedynie przez tych, którzy okażą im prawdziwe zrozumienie i uczucie; przez ludzi, którzy okażą im życzliwość i co ważne — poczucie humoru. Istotna, emocjonalna postawa nauczyciela wpływa, w sposób niezamierzony i bezwiedny, na usposobienie i zachowanie dziecka”.

Wsparcie w sferze kontaktów i umiejętności społecznych

- Pomóż mu w sytuacjach przeżywanego stresu poprzez przewidywanie, zapobieganie, rozumienie przyczyn i rozwiązywanie stresujących sytuacji;
- Chronić dziecko przed przemocą rówieśników;
- Promuj pomoc koleżeńską i zachowania prospołeczne innych uczniów poprzez zachętę i nagradzanie
- Pomóż dziecku w rozsądnym doborze kolegów, co może wpłynąć na poprawę jego umiejętności społecznych i ośmielić je w nawiązywaniu przyjaźni oraz zredukuje stygmatyzację dziecka

Ucz dziecko stosownych zwrotów inicjujących i podtrzymujących rozmowę;

- Obserwuj i pomagaj w przypadku trudności w kontaktach społecznych poprzez omówienie sytuacji, wskazywanie zachowań, które byłyby w niej właściwe, znajdowanie rozwiązania i wskazywanie, jak w przyszłości uniknąć podobnych kłopotów;
- Rozwijaj w dziecku umiejętność odczytywania emocji za pomocą odpowiednich rysunków, zdjęć, nagrań video obrazujących wyraz twarzy i gesty, historyjek obrazkowych, w których trzeba uzupełnić wyraz twarzy lub zapisać, co dana osoba myśli (uzupełnianie „dymków”);
- W sytuacji niepożądanego zachowania, nie zadawaj pytań w rodzaju: „Dlaczego to zrobiłaś/zrobiłeś?”; raczej opisz, co nie podobało się w zachowaniu dziecka

- **Nazwij jego emocje oraz powiedz**, czego oczekuje się w takiej sytuacji;
- W sytuacji zwiększonego napięcia emocjonalnego, zapewnij **wyłączenie dziecka ze stresującego wydarzenia** czy sytuacji poprzez znalezienie osób i miejsc dających mu poczucie bezpieczeństwa;
- **Analizuj przyczyny** zwiększonego napięcia emocjonalnego (np. brak kontroli, przeciążenie bodźcami, nieradzenie sobie z powierzonym zadaniem, narażenie na negatywne reakcje i odrzucenie ze strony otoczenia).
- Opracuj wspólnie z dzieckiem „**Kodeks złości**”, w którym zostanie określone, jakie zasady oraz sposoby radzenia sobie ze złością będą akceptowane, a jakie nie.

- Unikaj konfrontacji, przymusu i wyrażania gniewu w stosunku do dziecka; mogą one wywołać reakcje oporu i wybuchy złości, stosuj uspokojenie, negocjacje, dawanie możliwości wyboru;
- Nie bierz do siebie każdego niegrzecznego zachowania ucznia — raczej przeanalizuj sytuację i rozpoznaj, co było powodem niewłaściwego zachowania (np. powiedział bez intencji sprawienia przykrości, mylnie odczytał zachowania innych osób, nie wie co ma robić, jest przeciążony sensorycznie itp.) i zapobiegaj podobnym sytuacjom w przyszłości;
- Chwal ucznia tak często, jak to możliwe, w sposób konkretny opisując to, co zrobił dobrze;
- Załóż zeszyt prac domowych i korespondencji z rodzicami, w którym będą zapisywane niezbędne informacje i sprawdzaj, czy dziecko to zrobiło, bądź sam wpisuj lub wklejaj wcześniej przygotowane informacje;

AKCEPTACJA I TOLERANCJA

- Objawy autyzmu trwają do końca życia. Nie można żadnymi terapeutycznymi metodami doprowadzić do ich zniknięcia, jedynie do lepszego funkcjonowania dziecka pomimo ich obecności.
- Czasami lepszą - także dla dorosłej osoby- jest metoda akceptowania i niezauważania objawów autyzmu. Nie da się zapanować nad wszystkimi objawami. Warto, więc pracować nad tymi , które nam przeszkadzają.

Dziękujemy za uwagę 😊